

DELO

ZVEZA SLOVENSkih
KULTURNIH DRUŠTEV
ul. S. Francesco 20
34133 TRST - TRIESTE
P.C.I.-KPI

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 21. februarja 1986 - Leto XXXVIII. - Štev. 4. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 lir

Tovariš Alessandro Natta med svojim obiskom v Beogradu

Škandalozno zavlačevanje Italije z zaščitnim zakonom za Slovence

*Predsednik ZKJ V. Žarković: «Zaščita Slovencev na celotnem ozemlju, kjer so naseljeni, bi bil velik prispevek k prijateljstvu med sosednjima državama»
Visoka ocena prijateljskih odnosov med KPI in ZKJ - Pomen novega internacionalizma*

Obisk generalnega sekretarja KPI Alessandra Natte v Beogradu in njegovi dvodnevni pogovori z jugoslovanskimi voditelji predstavljajo pravzaprav kronanje široko zasnovane mednarodne akcije, s katero je italijanska partija ponovno potrdila svojo nenadomestljivo vlogo pri spodbujanju mirovnih procesov, večjega razumevanja in sodelovanja med vsemi naprednimi silami v svetu. Pred Beogradom je Natta obiskal Moskvo, kjer se je pogovarjal z novim sovjetskim voditeljem Gorbačevom. Tu

Stojan Spetič

di na Kitajskem je bil, lansko jesen, ko je moral obisk prekiniti zaradi nenadne napovedi pozneje sicer umaknjene vladne krize po ugrabitvi ladje Achille Lauro in preusmeritvi egiptovskega letala na ameriško oporišče v Sigonelli. Napovedujejo tudi skorajšnji obisk Natte v Združenih državah Amerike, seveda, če bodo za to dani potrebni pogoji.

Pomena pogovorov tovariša Natte z Gorbačevom v Moskvi nima smisla tukaj posebej podčrtati.

Mednarodno razsežnost naše partije, ne glede na predkongresne razprave in politično stisko zadnjih mesecev pa dokazuje prav Nattovo potovanje v Beograd, kjer je nastopal (kot je sam poudaril, z nasmehom na ustih) kot «načelnik ustavne opozicije, ki se upravičeno bori, da bi prevzela krmilo politične oblasti» in ima zato že sedaj nekatere državniške značilnosti ter čuti visoko na-

Na vprašanje, ali so se v Beogradu pogovarjali tudi o ribolovu in narodnih manjšinah je tov. Natta odgovoril:

Seveda smo govorili tudi o teh problemih. Občutek imam, resnici na ljubo, da se problem ribolova že rešuje s pripravami ustreznega dogovora med sosednjima državama.

Kar pa zadeva vprašanje narodnih manjšin moram povedati, da sem podčrtal predvsem stališča italijanske komunistične partije. Mi sodimo, da je ureditev zakona o globalni zaščiti pravic slovenske manjšine v Italiji ustavna dolžnost italijanske republike. Gre torej za spoštovanje načel, ki so zapisana v naši ustavni listini. Komunistična partija Italije je zato postavila to vprašanje še veliko pred osimskim sporazumom.

Dodajam, da je za našo državo nekaj škandaloznega, da ni bil še definiran organski zakon za zaščito pravic slovenske manjšine. Ponavljam: to je škandalozno, ker je italijanska republika za druge narodne in jezikovne manjšine že izpolnila ta svoj dolg in sicer na zelo korekten in širok način. Pomislimo samo na Južno Tirolsko.

Po mojem, ne moremo več trpeti prakse zavlačevanja in nadaljnjih zamud.

Za zaključek bi dodal še, da to ni problem neke večine ali opozicije, pač pa naloga italijanskega parlamenta, ker gre za ustavna načela.

Kar pa zadeva italijansko skupnost v Jugoslaviji smo tovarišu Žarkoviću in drugim jugoslovanskim voditeljem rekli, da si od njih pričakujemo spoštovanje načel, na katerih temelji Socialistična federativna republika Jugoslavija.

Izjava Vidoja Žarkovića

Nimam kaj veliko dodajati temu, kar je ravno kar povedal tovariš Natta. Posamezni incidenti, do katerih je prišlo zadnje čase v zvezi z italijanskimi ribiškimi ladjami, ki so zahajale v naše ozemeljske vode, niso v korist dobrih sosedskih odnosov.

Zato smo obojestransko izrazili mnenje, da čimprej dosegemo rešitev, ki naj v bodoče onemogoči ponavljanje takih pripetljajev. Ti sporazumi bodo morali poudariti spoštovanje suverenosti in nedotakljivosti teritorialnih voda vsake države. Pri tem bomo morali upoštevati koristi ribičev z obeh obal Jadranskega morja.

Kar pa zadeva drugo vprašanje, se pravi narodne manjšine, je tovariš Natta orisal stališča italijanske komunistične partije, ki izhaja iz načelnih stališč. Odobritev zakona o zaščiti slovenske narodne manjšine na celotnem ozemlju, kjer ona živi, bi vsekakor bila velik doprinos kreptvi prijateljskih odnosov med sosednjima državama. Sicer se je italijanska stran v tem smislu obvezala tudi z osimskim dogovorom.

Mi smo rekli tovarišu Natti, da skladno z ustavo in politiko Zveze komunistov Jugoslavije bodo pristojne oblasti spoštovale italijansko narodnostno skupnost v Jugoslaviji. V kolikor obstajajo problemi in težave, bodo postopoma odpravljene. Kajti to so naše ustavne dolžnosti, pa tudi obveza do italijanske sosedbe, ki jo mi spoštujemo.

cionalno odgovornost za svoje delo in pobude.

Beograjski porovori so se tikali vseh kriznih žarišč, v Sredozemlju in na Bližnjem vzhodu, odnosov med severom in jugom planeta, problemov nerazvitosti in prezadolženosti, splošnih pobud evropske leve in gibanja neuvrščenoosti. V tem okviru je Natta razvijal Berlinguerjevo zamisel o novi vsebini internacionalizma in pa vlogo italijanske partije v okviru svetovnega procesa napredovanja socialističnih idej in zamisli. Nismo člani nikakršnega mednarodnega organiziranega gibanja, je poudaril Natta, vendar se ne zapiramo v svoje vrtičke. Smo del evropske leve, ki se aktivno sooča s problemi premoščanja kapitalizma in iskanja novih poti k socialističnim družbenim spremembam. V tem okviru evropske leve delujejo najrazličnejše sile, od onih, ki pripadajo delavskemu gibanju na splošno, kot so komunisti, socialisti, socialni demokrati, do zelenih ekologistov in alternativcev, pacifistov, naprednih kristjanov in na-

sprotnikov rasizma. Stratka, gre za široko paleto sil, ki obenem uresničuje politiko solidarnosti z osvobodilnimi gibanji po svetu in vsemi silami, ki se zavzemajo za mir. Medte gotovo moramo prištevati gibanje neuvrščenoosti. KPI visoko ceni reformatorske poskuse novega sovjetskega vodstva ter podpira najnovejše razorožitvene predloge Mihajla Gorbačeva. O svojih moskovskih pogovorih je Natta nadrobno seznanil jugoslovanske tovariše in poudaril, da je potrebno obnoviti tradicijo vsakoletnih srečanj med partijama, ki sta jo postavila sedaj že pokojna predsednik Tito in tovariš Enrico Berlinguer.

V okviru Nattovih pogovorov v Beogradu sta si delegaciji izmenjali tudi informacije o pripravah na skorajšnja partijska kongresa. Obe partiji preživljata določeno stisko, kar je posledica političnih razmer v Italiji, kakor tudi gospodarske krize v Jugoslaviji. V obeh primerih smo priča nujnosti, da komunisti odgovorno izpolnijo svoje dolžnosti do širših interesov družbe.

Malo je bilateralnih vprašanj med pri-

jateljskima partijama. Kot je poudaril predsednik predsedstva CK ZKJ Vidoje Žarković, se pogovori niso odvijali z namenom, doseči soglasje za vsako ceno, vendar je bilo to neizbežno spričo dejstva, da so stališča obeh partij v glavnem enaka, sicer pa zelo podobna.

Kljub temu pa je tovariš Natta v svojem prvem posegu sprožil nekatere probleme, ki zadevajo državi na Jadranu. To so predvsem problemi narodnih manjšin, slovenske v Italiji in italijanske v Istri, na Reki in na kvarnerskih otokih.

Tovariš Natta je izrecno poudaril zavzetost KP Italije za globalno zaščito slovenske manjšine, poudaril pa je tudi interes KPI za usodo italijanske narodnosti v Jugoslaviji in podporo njenim zakonitim pričakovanjem.

O tem in o problemih ribolova v jadranskem morju, sta tovariša Natta in Žarković spregovorila tudi na zaključni tiskovni konferenci. Njuni izjavi objavljamo v celoti, saj sta vzbudili precejšnje zanimanje v jugoslovanski in italijanski javnosti.

X pokrajinski kongres KPI v Trstu

Prejšnji teden je Tržaška avtonomna federacija KPI predstavila na tiskovni konferenci program in cilje svojega kongresa.

Kot je poročal Nico Costa, odgovorni za organizacijo, bo kongres potekal od 6. do 9. marca. Prisostvoval bo evropski poslanec Gianni Cervetti, član vsedržavnega vodstva.

Da bi omogočili čim širše sodelovanje članstva je tržaška federacija določila, da izvolijo sekcije po enega delegata na 25 vpisanih za pokrajinski kongres, ki bo nadalje izvolil 4 predstavnike za vsedržavni kongres.

X kongres tržaške federacije nosi naslov «Alternativa tudi za Trst»: s tem ciljem so tržaški komunisti sprožili pobudo odporne konfrontacije z vsemi naprednimi in levičarskimi silami, kot je bilo petkovo srečanje s poslancem Cervettijem, ki so se ga udeležili predstavniki liste Zelenih, ACLI, Gibanja za Trst, Demokratičnega federativnega gibanja, Leve liste univerzitetnih študentov in drugih laičnih in katoliških organizacij.

«Kongresno tribuno» na pokrajinski ravni je odprl tudi mesečnih «Il Lavoratore». Od novembra dalje se vrstijo sestanki in javna zborovanja, kjer razpravljajo o osnovnih vprašanjih kongresa: vloga evropske leve in mednarodna situacija; obramba in prenovitev socialne države; demokratična vlada in obnove gospodarstva.

Dosedanjih sekcijских kongresov, ki so soglasno odobrili teze in resolucije,

ki nekatera vprašanja poglobljajo, se je udeležilo srednje 23% članov, nekaj več kot na vsedržavni ravni.

Zgodišča sekcija je odobrila amandma, ki bolje osvetljuje vprašanje pravic manjšin.

V naši pokrajini je v razpravi tudi aktualni dokument o lokalni situaciji, ki postavlja nalogo «da se ustvari napredno koalicijo, ki bo sposobna zaustaviti in odbiti neoliberalistično ofenzivo,

kakršno doživlja Trst že dve desetletji».

Poslanec Cervetti je podčrtal, da «želimo odprti, inovativni in prenovitveni kongres, ki naj, poleg internih partijskih ciljev, osvobodi in pomaga organizirati zatrite sile družbe, ki morajo postati vladne sile, sposobne da v državi odprejo novo politično fazo, kjer naj programi in dejansko reševanje problemov prevladajo nad vsakim političnim manevrom».

Tovariši sekcije KPI «1. maj» iz Podlonjerja in Odbora ljudskih domov izražajo Mariji in Ediju najiskrenejše čestitke, Gabrielu pa vso srečo v življenju.

DAROV IN PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši: Boneta Anton iz Boršta 129 L. 4.000; Regent Josip iz Sesljana 59/H L. 4.000; Prebil Zdenka z Opčin L. 4.000; Škamperle Niko iz Trsta L. 4.000; Legiša vd. Lasič Nada iz Sesljana L. 9.000; Legiša Dora iz Vižovlj L. 14.000; Košuta Angel iz Križa 333 L. 4.000; Sedmak Alojz, Križ 306, L. 4.000; Biekar Adalgisa iz Trsta L. 5.000.

V spomin na pokojne očeta in mater daruje Legiša Mirko, Nabrežina kamnolomi, L. 35.000 v sklad Dela.

Ob obletnici očetove smrti daruje Milič Stanko, Zgonik 51/a, L. 20.000 v sklad Dela.

Družine Stuckler in Wilhelm z Opčin darujejo v počastitev spomina staršev L. 50.000 v sklad Dela.

Namesto cvetja na grob Hadrijana Cotiča prispeva Odbor ljudskega doma v Križu L. 50.000 v sklad Dela.

V spomin in Stanka Vuka in Danico ter brata Pinka Tomažiča prispeva Vuk Gabrijela Sedmak L. 40.000 v sklad Dela.

Iz tehničnih razlogov je v zadnji številki Dela izostal podpis avtorja članka «Potrebna nam je globalna gospodarska strategija», kar lahko močno vpliva na razumevanje članka samega, ki ga je napisala tov. Jelka Gerbec.

Kongresni dokument deželnega vodstva KPI namenjen razpravi o vprašanjih naše dežele in politiki KPI v njej

Predlog za spremembo

S tem dokumentom želimo razjasniti nekatere stališča v deželni politiki, ki izhajajo iz novosti kongresnih tez. Tudi na deželni ravni hočemo dati naši politiki novo vsebino kot sila za spremembo družbe in vlade. V nadaljevanju sintetično navajamo nekatere točke naših predlogov glede programa in metod uprave.

Reforma dežele

Od svoje ustanovitve je dežela Furlanija - Julijska krajina vse bolj uveljavljala svoj centralni položaj, v nasprotju s statutarimi določili, ki predvidevajo čim širši prenos pristojnosti in uveljavitev krajevene avtonomije; s tem se je okrepil birokratizem, počasnost reševanja zadev pa vodi v izredno nizko sposobnost izrabe finančnih sredstev, ki ja najnižja v Italiji. *Decentralizacija je torej ena od osnovnih bitk za demokratičnost in učinkovitost deželne uprave.* Preko nje se deželi lahko povrne izvirne funkcije, kot je zakonodaja, načrtovanje in usmerjanje, medtem ko občine in pokrajine prevzamejo upravne naloge.

Na področju gospodarstva morajo občine in pokrajine imeti dejansko možnost vpliva, ob nespremenjeni pristojnosti dežele. Vzporedno z decentralizacijo funkcij je nujno izvesti tudi razporeditev finančnih sredstev in osebja z revizijo nadzornega sistema. Vse to se lahko reši v okviru obstoječe zakonodaje, potrebna je le politična volja. Deželni statut se mora prilagoditi spremembam iz zadnjih dvajsetih let, pri čemer se nam zdi najnujnejša okrepitev pristojnosti deželnega sveta predvsem glede nadzora nad uporabo finančnih sredstev.

Reforma dežele, ki mora biti sad dela vseh demokratičnih sil, mora prispevati k uveljavitvi vloge dežele, predvsem v mednarodnem sodelovanju, zunanji politiki države, vlogi narodnih manjšin; še posebno pa se mora zoperstaviti poskusom, da se odpravi značilnosti, zaradi katerih ima status dežele s posebnim statutom.

Država - dežela - Evropa

Ena od osnovnih značilnosti naše dežele je njena *obmejna lega*, ki je zaradi kratkovidne državne politike postala vir zapostavljenosti, medtem ko predstavlja, posebno po dokončni razrešitvi mednarodnih vprašanj z osimskim sporazumom, velike možnosti za trgovinske in kulturne izmenjave. Toda za njih

uveljavitev se moramo boriti proti dveh sovražnikom in sicer asistencialistični miselnosti, po kateri se pričakuje, da bodo probleme rešili od zunaj, in kulturni provincialnosti, ki se zapira sožitju in sodelovanju in ki je usmerjena predvsem proti Slovincem. Toda brez tovrstne odprtosti do vzhoda naša dežela ne bo nikoli našla konkretnih perspektiv razvoja. Kot vprašanje primarne važnosti se torej postavlja *boj proti nacionalističnim silam in ozkim municipalističnim gibanjem*, katerih najglasnejši predstavnik je danes Lista za Trst.

Valorizacija obmejnosti, do katere je državna oblast že pokazala razumevanje, bi se učinkovito izrazila z *razširitvijo proste carinske cone* tržaške luke na posamezne točke vzdolž celotne meje, kjer bi se lahko ustvarila podjetja z mešanim kapitalom. To bi morali vključiti v načrt za razvoj in sodelovanje na ravni EGS. Takšne pobude, ki bi dopolnile norme takoimenovanega «paketa za Trst in Gorico» in bi vprašanje razvoja dežele obravnavale v njegovi celoti, bi lahko pomenile edinstveno priliko za stimulacijo proizvodnih sil, torej za go-

Letošnja osrednja proslava Dneva slovenske kulture v tržaškem Kulturnem domu je nudila vrsto zanimivih predlogov za vse okuse. Na slikah vidimo otroški kotiček in pevski zbor Milan Pertot iz Barkovlj.

spodarski napredek in obenem za družbeni napredek, saj bi se z organsko rešitvijo *vprašanja zaščite slovenske skupnosti*, ki je v tem načrtu bistvenega pomena, odločilno prispevalo k demokratizaciji in kulturnemu razvoju naše dežele. V tem smislu se KPI bori že vrsto let in se namerava boriti vse dokler ne bo sprejet takšen zaščitni zakon, ki bo zadovoljil enotno predstavništvo manjšine.

Aktivna politika za obmejna področja pa pomeni tudi prizadevanje za mir. S tem ciljem predlagamo ustanovitev nekakšnega *področja varnosti in sodelovanja*, s katerega naj bi se odstranilo vsako atomsko orožje, ki bi zajelo vzhodno Italijo, Avstrijo, Jugoslavijo in Madžarsko. Kot prvi korak za to predlagamo deželno konferenco o razorožitvi, varnosti in gospodarskem sodelovanju, na kateri naj bi sodelovale zgoraj omenjene države. V tem smislu si tudi prizadevamo za zaprtje vojaške baze v Avianu in za odstranitev jedrskih min vzdolž meje.

Drugo vprašanje, ki zadeva prisotnost države v naši deželi, so *podjetja z državno udeležbo*, ki so danes v globoki krizi, iz katere bi lahko izšle edino z resnimi načrti za njih preusmeritev in ponovno oživitev, ki jih žal, kljub dobri volji posameznih sil, danes ni. Tudi važni načrti o uresničitvi raziskovalnega centra v Trstu bodo ostali odrezani od gospodarstva mesta, če se takšnih globalnih načrtov ne bodo čimprej lotili.

Drugačno upravljanje gospodarstva

Deželno gospodarstvo doživlja obdobje globokih sprememb, ki so zajele tudi do nedavnega zelo aktivna podjetja. Podatek 45.000 brezposelnih je sam nadvse zgovoren. Največje težave pri prestrukturiranju imajo državna podjetja. *Industrijska politika dežele se je v tem kriznem obdobju izkazala kot povsem neučinkovito*, predvsem zaradi pomanjkanja selektivnosti in koordinacije posegov. Nujno je, da se to politiko bistveno spremeni v sledečih točkah: združitev raznih zakonov za spodbujanje proizvodnje v enega, ki naj zagotovi selektivnost posegov; okrepitev sektorske politike s podporo raziskovanju in uslužnim dejavnostim za podjetja; organski pristop do nerazvitih področij; reforma poklicnega izobraževanja, ki je danes povsem neprimerno; podpora inovacijam.

Poleg teh ukrepov je bistvenega pomena učinkovito *programiranje*, ki naj

se izrazi v medsektorskih «integriranih načrtih», v nasprotju z dosedanjimi politiko «velikih del», ki ostajajo «katedrale v puščavi». Po našem mnenju je najvažnejše, da se vprašanja teritorija obravnava globalno, z vključitvijo problematike stanovanjskih zgradb, prevozov in drugih infrastruktur, kot se mora pri tem upoštevati tudi zaščito okolja, turizem, trgovino in obnovo mestnih jeter. Takšno integrirano načrtovanje pa zahteva vrsto institucionalnih reform: od proračunske politike do administrativnega aparata v sami deželi; načrtovalna funkcija pokrajine; revizija deželnega urbanističnega načrta in njegovih izvršilnih norm; izdelava okvirnega urbanističnega zakona, ki naj zajame tudi obnovo in rekvalifikacijo mestnih jeter.

Razvojna politika zahteva tudi učinkovito *energetsko politiko* ki je danes zelo pomanjkljiva na državni ravni, povsem odsotna pa na deželni. Takšna politika mora sloneti na skrbnem proučevanju deželnih energetskih virov, ne pa na pobudah, kot so elektrarna na premog v Miljah s svojim ekološkimi posledicami, ali hidroelektrarna v Amaru, ki bi odvzela vodno bogastvo tamkajšnjih dolin, zaradi česar jih v celoti zavračamo.

V takšnem medsektorskem pristopu igra važno vlogo tudi *kmetijska politika*, ki naj razvija usluge, raziskovanje, izobraževanje in tehnično pomoč, kot tudi uvajanje novih tehnologij, ki naj ob primerni tržni politiki omogočijo deželni kmetijstvu konkurenčnost. Sredstva, ki jih ima na razpolago dežela in so danes v veliki meri neizkoriščena, naj se namenijo tudi razvoju zadrugištva in kooperacije.

Aktivna politika dela

Vprašanje dela mora biti vedno v središču pozornosti partije. V naši deželi imamo možnost, da izkoristimo *novi deželni zakonodajo*, proti kateri smo glasovali ne zaradi njenih splošnih načel, temveč ker predvideva, da jo bo izvrševal nek posebni deželni urad brez sodelovanja sindikalnih in drugih zainteresiranih sil. Ta agencija naj bi poleg tega razpolagala z običajnim togim aparatom, ki ne omogoča hitrega nastopanja, in se postavlja kot dvojnik obstoječim strukturam. Kljub vsemu temu ta zakon omogoča razvoj novih sektorjev v industriji, uslugah, turizmu, trgovini, kmetijstvu in dejavnosti gorskih predelov (gozdarstvo, rudarstvo). S primerno

kontrolno in pritiskom vseh družbenih sil torej ta zakon lahko postane važen dejavnik razvoja dežele.

Politični odnosi in gibanja

Petstrankarski odbor, razširjen na Slovensko skupnost, in vodi deželo, je že dokazal svoja globoka protislovja. Odločujoča teža KD je očitna. PSI je v težkem položaju in ne more igrati pomembne vloge. Tudi druge manjše stranke ne morejo priti do izraza. V tej sestavi je odbor upravljal ogromna sredstva, ki jih ima na razpolago dežela, ni bil pa sposoben izpeljati nobenega slednjega načrta, niti postaviti trdnih osnov gospodarskemu razvoju. Takšen način upravljanja, s kratkoročnimi programi in klientelarnimi metodami je pa ustvaril situacijo, ki je zelo odporna do sprememb, saj sloni na močno prepletenih interesih in birokratskih mehanizmi.

Da se omogoči spremembo takšnega stanja je tudi na deželni ravni nujna *demokratska alternativa*. Z naše strani bomo vedno igrali vlogo opozicije s čutom odgovornosti, pri čemer zahtevamo edino korektnost v odnosih večine do opozicije. Ne glede na to je pa bistveno, da se politična konfrontacija vrši brez prejudicialnih stališč, ob realnih upravnih problemih. To lahko prispeva tudi k okrepitvi naprednih struj, ki so prisotne v večinskih strankah.

Sama KD, čeprav je močno povezana z vladajočimi skupinami in gospodarskimi silami, ima značaj ljudske in masovne stranke; iz tega protislovja se lahko porodijo novi odnosi.

Furlansko gibanje se je pod pritiskom KD moralo večkrat odreči svojim načelom, da brani avtonomistične potrebe Furlanov.

PSI, kljub v zadnjem času izraženi želji po spremembi, je strogo podrejena hegemoniji KD in je to dokazala z izbirami od sestavljanju novih občinskih odborov, kjer je marsikdaj onemogočila levičarske uprave.

Pogoj za oživitev politične situacije v deželi je večja *enotnost levece*. Z zadovoljstvom spremljamo obnovo enotnosti treh sindikatov v zadnjih mesecih. Prizadevali si bomo za ponovno uveljavitev politike dogovarjanja, ki bi lahko zadovoljivo rešila nakatere od velikih problemov dežele. Toda učinkovita politika dogovarjanja zahteva politiko globalnega načrtovanja, pri katerem morajo sodelovati vse podjetniške sile dežele poleg Confindustrie, predvsem za družne.

Važno vlogo pri tem lahko odigrajo razna gibanja, tako žensko, s svojim izvirnim pristopom do političnih vprašanj, ali katoliško, ki je dokazalo veliko sposobnost na primer s konferenco ACLI o delu v Gorici, in tudi z dokumenti škofov za mir in za zaščito slovenske manjšine.

ITALIJA - ZSSR

Začelo se je vpisovanje za «Glasbeni izlet v ZSSR», ki ga organizira naše združenje. Izlet v Moskvo, Leningrad in Odeso traja od 23. marca do 1. aprila 1986. Priporočamo ga resničnim ljubiteljem glasbe. Število mest je omejeno.

Za informacije se lahko obrnete na telefonsko štev. (040) 60158 vsaki dan od 16. do 20. ure, ob sobotah od 10. do 12. ure.

Kongres v Doberdobu

Konec januarja je imela doberdobska sekcija Komunistične partije Italije «Jože Srebrnič» svoj kongres.

Vrsto poročil je odprl tajnik sekcije Karlo Ferletič. Ta je objel vso problematiko, ki povezuje doberdobske komuniste z bližnjim in daljnim okoljem. Ilustriral je več tez. Omenil je npr., da je zavlačevanje postopka za zaščitni zakon Slovenske manjšine v Italiji sramotno dejstvo.

Poudaril je, da edino KPI ščiti Slovence in se zanima zanje konkretno in na najvišji ravni v boju za globalno zaščito.

Vse to pa bi moralo spodbuditi člane, da se v partiji več angažirajo. Po uvodni misli je Ferletič orisal položaj doberdobske sekcije. Z zaskrbljenostjo je dejal, da je povprečna starost članov nekje pri petinširidesetih. Mladinska problematika je torej danes bolj kot doslej ena najvažnejših problemov. Tajniku se zdi, da mladina slabo razume stranko. Nazadnje pa brezbriznost preplavi vsako dobro voljo. «Mladina preveč živi v svojem brezbriznem svetu, brez kakršnega koli čuta zavednosti do spoznavanja in upoštevanja naše stvarnosti in zgodovinskih vrednot». Ugotovitev, da ni mladina več tako politično podkovana, je tajnik opravičil z dejstvom, da ni več tistega okolja, na delovnih mestih, na šolah, ki bi spolitizirale mladino. Opravka imamo sedaj z mladino, ki je razočarana, ker nima dela in perspektive niso rožnate. Vsekakor pa si bo sekcija iz Doberdoba prizadevala, da se bo mladini približala. Ustva-

Marko Jarc

riti je treba, je dejal Ferletič, vzdušje, ki bo na mlade pozitivno vplivalo in ki jih bo vključevalo v KPI.

Tajnik je tudi podal nekaj misli o vlogi stranke v občinski realnosti. Ferletič meni, da ni dovolj večina glasov, ki podpira komunistično upravo že 30. let. Ta večina bi lahko imela več energije. Preveč je pasivnosti v tem. Prav zato mora biti naloga sekcije KPI, da se pokaže bolj delovna in bližja problemom s komunekeji, sklepi vodstva in drugimi iniciativami. Vse to bi moralo priti volivcem naproti.

Ferletič je tudi pozitivno ocenil delovanje občinske uprave. Posebno je podčrtal pomembnejša dela, ki so v teku, kot je npr. gradnja srednje šole v Doberdobu. Poleg tega pa je tudi hvaljevala zamisel, da je občina podprla brezposelne z delom na terenu. «Cantieri scuola» so se dobro obnesli.

Tudi zamisel o prostorski ureditvi okoli jezera je zelo spodbudna stvar. Vendar, meni Ferletič, so občani precej ravnodušni do vseh teh problemov.

Tajniško poročilo je Karlo Ferletič zaključil z ugotovitvijo, da je naraslo število priseljenih Italijanov v našo vas. Tudi mešanih zakonov je precej. Zato je treba popestriti odnose s temi ljudmi. Treba jim je razložiti našo stvarnost na

način, da podprejo naše potrebe.

Nato je prevzel besedo član občinske uprave Dario Legiša: predložil je kongresu, da bi izdali dokument s katerim naj bi predlagali popravke za zakon o globalni zaščiti. Njegov predlog je bil sprejet. Sklenili so namreč, da bodo izdali dokument s popravki in predlogi, ki naj bi pripomogel k boljšemu spoznanju realnosti, ki je vezana na zakon o globalni zaščiti.

Župan Mario Lavrenčič je obrazložil delovanje občinske uprave. Posebno pa je podčrtal, da je mladina politično odpovedala in da je treba poiskati vzroke vsega tega.

Jože Jarc je podal poročilo o politiki, ki jo vodi KPI. Dejaj, da KPI z vedno večjim zanimanjem sledi mednarodnim dogajanjem. Podčrtal je, da KPI podpira gibanja, ki se borijo za boljšo družbo (ekologiste, zelene itd). Omenil je tudi stike in povezavo med delavskimi partijami v Evropi. Dodal je tudi, da se je, po njegovem mnenju, Komunistična partija preveč socialdemokratizirala.

Pokrajinska svetovalka Aleksandra Devetak je govorila o krizi v pokrajinski upravi. Na splošno je razložila vlogo, ki jo ima KPI v pokrajinskem merilu in katera stališča zastopa do večine.

Sledile so volitve novega odbora.

Novi odbor je sestavljen iz sledečih članov: Jože Jarc, Jožef Ferfolja, Andrej Jarc, Franko Peric, Bruno Lavrenčič, Zdravko Soban, Franko Ferfolja, Karlo Ferletič, Dario Legiša, Julko Gergolet in Ernesto Semolič.

Amandma kongresnim tezam za zaščito narodnih in jezikovnih manjšin

Sprejet na sekcijskih kongresih v Doberdobu, Sovodnjah, Števerjanu, Gorici, Zagraju, Zdravščini in Zgoniku.

V prihodnjih dneh kongresi ostalih sekcij

Kongresna skupščina sekcije...

ima zaščito narodnih manjšin in jezikovnih skupnosti za pomemben cilj boja komunistov na osnovi temeljnih izhodišč kongresne teze št. 1 («Boj za socializem, nedeljivo povezan z vrednotami demokracije in svobode, mora težiti k temu, da se zagotovijo in razširijo na vsakega človeka individualne in skupne pravice in — istočasno — da se omogoči najširša soudeležba delavcev in državljanov pri temeljnih odločitvah političnega, gospodarskega in družbenega usmerjanja»);

poudarja važnost dejstva, da je ta zahteva med točkami Programskega predloga («Treba je zaščititi z nujnimi zakonskimi normami pravice narodnih in jezikovnih manjšin, ki so prisotne v Italiji; še posebej pa je treba čimprej odobriti zakon za slovensko narodno manjšino»);

obenem pa je mnenja, da morajo kongresni dokumenti bolj poglobljeno obravnavati to vprašanje in v tem smislu predlagati naslednji dve dopolnitvi tudi zaradi tega, ker sta specifično vprašanje zaščite slovenske narodne manjši-

ne v Italiji in priznanje jezikovnih in kulturnih pravic Furlanov direktno povezani z družbeno stvarnostjo naše pokrajine in dežele Furlanije - Julijske krajine.

A) Naj se doda naslednjo tezo št. 32 bis («Narodne in jezikovne manjšine»).

«V zadnjih letih smo bili priča na evropski ravni izrazitemu prebujanju gibanj, ki so izraz narodnih in jezikovnih manjšin in ki težijo k poglobljanju in spoznavanju razlogov lastne zgodovinske identitete; tako prebujanje je spremjalo nov interes za regionalne jezike in

kulture kot znak vitalnosti evropske družbe in pobuda za njeno obogatitev. V Italiji ima pojav dvojni pomen potrebe po izpopolnitvi zaščitnih norm za zgodovinske narodne manjšine (franco-sko, nemško, slovensko) in nujnosti priznanja jezikovnih in kulturnih pravic manjšin etničnih skupin. Komunisti so mnenja, da ne more zadovoljitev takih zahtev predstavljati nobene nevarnosti za enotnost demokratične države, lahko pa značilno prispeva k valorizaciji kompleksnega bogastva italijanske družbe in prostora in zato k samemu razvoju demokracije. Treba je varovati živo dediščino jezika in kulture, obenem pa ustvariti in utrditi ustrezne in potrebne pogoje za njen samorazvoj.

Še posebej je treba doseči zaščito slovenske narodne manjšine na vsem območju Furlanije-Juljske krajine ob upoštevanju dejstva, da le-ta mora zaradi zgodovinskih okoliščin in lastnih značilnosti biti obravnavana s specifičnimi in enotnimi oblikami. V tem smislu je enotno gibanje Slovencev v Italiji, katerega aktivni in sestavni del so komunisti, že dalj časa zbralo svoje zahteve v predlogu za globalni zaščiti zakon.

Globalna zaščita mora pomeniti sistem norm, ki obravnavajo slovensko narodno skupnost v Italiji kot posebno družbeno formacijo, ki jo je treba zaščititi na vseh področjih (jezikovnem, šolskem, kulturnem, ustanovnem, prostorsko-gospodarskem), na katerih se izraža in odvija njeno delovanje. V tem kolektivnem okviru se morajo zaščititi tudi neodtujljive pravice njenih posameznikov. V tem smislu ne smejo

Sekcijski kongresi na Tržaškem:

Nabrežina: 22.2 - zaključki tov. **Antonino Cuffaro**

Repentabor: 24.2.

Križ: 27.2. - zaključki tov. **Edvin Švab**

Opčine-Bani: 1.3. - zaključki tov. **Perla Lusa**

Dolina: 1.3. - zaključki tov. **Jelka Gerbec in Tullio Paiza**

Datumi kongresov ostalih sekcij niso še znani

Valbjeni vsi volilci in simpatizerji

norme Slovencev razlikovati teritorialno in sektorialno, marveč jim morajo nuditi možnost in pravico, da se kot kolektivni subjekt uveljavijo v sodelovanju in soodločanju z večinsko družbo, ko gre za skupna vprašanja, in v samoodločanju, ko gre za tipična in specifična slovenska vprašanja.

Pri obravnavanju vprašanja zaščite Slovencev v Italiji je treba še upoštevati razvoj le-tega v zadnjih letih: bodisi zaradi objektivne rasti dejavnosti in prisotnosti Slovencev na vseh področjih njihovega življenja in zaradi bolj poglobljene ter bolj znanstveno zasnovane analize stanja in položaja manjšine, bodisi zaradi razvoja odnosov in razmerja med manjšino in matico tudi v luči novosti, ki so nastale v sodelovanju med sosednjima državama, še posebej pa zaradi sprememb, ki so bile in ki potekajo v italijanski politični in družbeno-ekonomski ureditvi v smislu širše decentralizacije države in razvoja krajevnih avtonomij. V tem razvojnem okviru je treba slovensko narodno manjšino upoštevati kot družbeno in narodno formacijo, katere razvoj določajo notranje zakonitosti, odnosi in vezi z maticino do-

movino ter gospodarska, družbena in politična stvarnost države, v kateri živi.

Zato bo, poleg in onstran zakona za globalno zaščito, odločilen za obstoj in razvoj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji način zagotavljanja in potrjevanja — kot cilj vsega demokratičnega gibanja in še posebej komunistov — pogojev za narodni in kulturni napredek manjšine, ki ga lahko omogočajo njene ustvarjalne sposobnosti in njena materialna in duhovna moč, za afirmacijo demokratične politike italijanske države na področju človekovih pravic in manjšinske zaščite, za utrditev politike miru in sodelovanja ob vzhodni meji v potrditvi in praksi načela odprte meje kot bistvenega in odločilnega pogoja za normalno jezikovno in kulturno rast dela nekega naroda, ki kot manjšina živi v drugi državi».

B) V šestnajstem odstavku črke D Programskega predloga naj se zamenja-jo besede «je treba čimprej odobriti zakon za slovensko narodno manjšino» z besedami «je treba čimprej odobriti zakon za globalno zaščito slovenske narodne manjšine v Furlaniji-Juljski krajini, ki bo zadovoljil zahteve manjšine».

Pismo openskega društva Tabor tržaškemu županu

Spoštovani
Dr. FRANCO RICETTI
Tržaški Župan
OBČINA TRST

Člani Slovenskega kulturnega društva TABOR z Opčin, zbrani na rednem občnem zboru, z obžalovanjem ugotavljamo, da se dolgoletne zahteve naše vaške skupnosti:

1. rešitev problema vaškega pokopališča, da bi bil končno zajamčen poslednji počitek vsem domačinom v domačem kraju;

2. preureditev strelišča na Pikelcu v spomeniški park žrtvam fašističnega in nacističnega nasilja med drugo svetovno vojno;

še niso premaknile z mrtve točke prav zaradi malomarnosti in neobčutljivosti dosedanjih javnih upraviteljev tržaške občine.

Večkrat smo poskusili skupno z drugimi vaškimi organizacijami kot tudi s posredovanjem in z direktnimi posegi

Rajonskega sveta za vzhodni Kras, da bi na dostojen, miren in demokratičen način prišlo do srečanja z Vami. Žal nam tega niste ugodili ne kot vodja krščansko demokratične skupine v občinskem svetu ne kot dosednji župan tržaške občine.

Upamo, da bo Vaš naslednik zares župan vseh Tržačanov, odprt demokrat, bolj občutljiv in brez diskriminacij za tako humane potrebe našega prebivalstva.

člani Slovenskega Kulturnega društva TABOR, zbrani na rednem občnem zboru

Krožek za socialne in politične vede «CHE GUEVARA»

organizira v četrtek 27. februarja ob 18. uri v mali dvorani gledališča Verdi (ul. S. Carlo 2) predstavitev knjige

FULVIA TOMIZZE

«Gli sposi di via Rossetti»
(Novoporočenca z ul. Rossetti)

Prisotni bodo, poleg avtorja,
Elio Apih, Cesare De Michelis in Miran Košuta.

VABLJENI!

Komunist

Ob srečanju voditeljev KP SZ in KPI

Malo ideologije in veliko konkretnosti

Srečanje vrhov sovjetske in italijanske partije je, skratka, minilo bistveno drugače kakor podobna srečanja v minulem poldrugem desetletju, ko je sovjetsko vodstvo odgovarjalo na nestrinjanje KPI s sovjetskimi ideološkimi in zunanjepolitičnimi stališči z javnimi polemikami, objavljanjem novic o KPI na skrčenem številu stolpcev v Pravdi in drugačnimi »prostorski« omejitvami (na XVI. kongresu KP SZ vodji italijanske delegacije Giancarlu Pajetti npr. niso dovolili, da svoj pozdravni govor prebere v kongresni palači, temveč je to storil v odročni palači sindikatov, kjer sovjetskih delegatov tako rekoč ni bilo).

Takšno spremembo v vzdušju med obema partijama ter v vedenju sovjetskega vodstva do KPI lahko deloma pripišemo pozitivnim ocenam italijanskih komunistov v zvezi s poskusi notranjih reform Mihaila Gorbačova ter razorožitvenim pobudam Sovjetske zveze. Tovrstne ocene je bilo od vodstva KPI v zadnjih mesecih slišati čisto in Alessandro Natta, Giancarlo Pajetta, Antonio Rubbi in Renato Sandri kot člani delegacije KPI so takšne ocene poudarili tudi pred svojimi sogovorniki v Moskvi. Prav tako pa italijanski komunisti v zadnjih mesecih niso v ničemer spremenili svojih stališč do sovjetske navzočnosti v Afganistanu, posredne sovjetske intervencije v Kampučiji, položaja na Poljskem, vprašanja človekovih pravic ter enostrankarske politične ureditve v družbi. Tudi ta stališča so italijanski komunisti ponovili v Moskvi, med drugim pa je Alessandro Natta v svoji zdravici pred sovjetskim partijskim vodstvom poudaril, da »nič ne more nadomestiti ustvarjalne sile demokracije«, kar bi še pred kratkim izzvalo žolčne reakcije na sovjetski strani.

Skratka italijanska stran je ostala pri svojih stališčih in najpomembnejša novost s sovjetske strani je odnos, ki kaže, da so avto-

nomnost KPI sprejeli kot dejstvo. Samó po sebi se seveda postavlja vprašanje, ali gre za »trenutno« in taktično sprejemanje ali pa za dolgoročno uravnavanje sovjetskih stališč do KPI.

Pazljivost pri izražanju tovrstnih ocen narakujejo izkušnje o izjemni trdoživosti sovjetskih dogmatičnih stališč v preteklosti. Kljub temu pa obstajajo objektivni razlogi in dejstva, po katerih lahko sklepamo, da gre pri teh stališčih za dolgoročno naravnost. Objektivni razlog, s katerim lahko utemeljujemo tezo, da je s prihodom Mihaila Gorbačova nastopilo kvalitativno novo dolgoročno obdobje odnosov med obema partijama, pa je njegov pragmatizem in realizem, t. j. lastnosti, ki jih je sovjetski voditelj od svojega prihoda na oblast že nekajkrat dokazal.

Realizmu Mihaila Gorbačova lahko pripišemo spoznanje, da je ideološki razkorak med sovjetsko in italijansko partijo danes tako velik, da bi vsakršen sovjetski poskus vplivanja na KPI, da se vrne k »ortodoksiji«, izzval neuspeh; nenazadnje tudi zato, ker se je KPI v preteklosti tovrstnih poskusov že zelo uspešno ubranila. Realizem novega sovjetskega vodstva pa je obenem zgolj priznanje dejanskega stanja v zahodnoevropskem komunističnem gibanju, ki je danes z izjemo KPI šibkejši kot kdajkoli prej po drugi svetovni vojni, in kjer so usahnili poskusi povezovanja na temelju programske-ideološke oznake z imenom evrokomunizem.

Zaradi vsega tega lahko sovjetska stran tudi drugače oceni KPI, ki se je v zadnjih letih oddaljila od nekdanjih evrokomunističnih povezovanj ter vse bolj skuša zasedati pomembno mesto v evrolevici. Tudi slednja je sicer še dokaj težko določljiv pojem. Kljub temu pa z njim lahko definiramo vse

Obisk generalnega sekretarja največje zahodnoevropske komunistične partije Alessandra Natte v Moskvi (26. – 29. januar) in njegovi pogovori z vodjo sovjetske partije Mihailom Gorbačovom so potrdili, da se je z Gorbačovom začelo novo obdobje tudi v sovjetsko-italijanskih partijskih odnosih. Sovjetsko-italijanski partijski vrh je namreč minil v sproščenem vzdušju, brez ideoloških obračunavanj in anatem, prevladovala pa sta dialog in izmenjava mnenj o mednarodnopolitičnih odnosih, predvsem pa evropske teme.

tiste zahodnoevropske socialdemokratske stranke, ki skušajo uskladiti svojo zunanjo politiko s povečevanjem gospodarske in politične avtonomije Zahodne Evrope. Le-to pa po logiki predstavnikov evrolevice, z zahodnonemško SPD na čelu, nujno zahteva zmanjšanje blokove napetosti v Evropi in zrahljanje paternalizma ZDA.

Glede tega je komplementarnost interesov predstavnikov evrolevih težej in težej novega sovjetskega vodstva dokaj jasna; omenjene komplementarnosti pa ne smemo razumeti predvsem v tradicionalnih poskusih SZ, da bi vnesla razdor med ZDA in zahodne zaveznike. Takšne težnje po vseh postavkah politične logike seveda še vedno obstajajo in bodo. Pa vendar gre za novo obliko komplementarnosti, ki s sovjetske strani izhaja predvsem, kot lahko sklepamo, iz prepričanja njenega vodstva, da gospodarstva ne bo mogoče reformirati, če ne bodo zmanjšali stroškov za oboroževanje, kar z drugimi besedami pomeni tudi zmanjšanje napetosti med blokoma.

Komplementarnost interesov evrolevice in sovjetskega vodstva, skratka, politične narave v najširšem in ekonomskem v ožjem pomenu: SZ namreč potrebuje zahodnoevropsko tehnologijo in »know-how«, Zahodna Evropa pa bistveno intenzifikacijo gospodarskih odnosov s Severom za oživljanje svojega gospodarstva.

Za sovjetsko vodstvo danes KPI torej ni več predvsem vir ideološke herezije, temveč pomembna politična sila v Italiji ter znotraj evrolevice. Zato ne preseneča, da je Alessandro Natta v Moskvi pozitivno ocenil dejstvo, da bo na XXVII. kongresu več opazovalcev zahodnoevropskih socialnodemokratskih strank, kot je to bilo v zadnjih desetletjih v navadi (med drugim je KP SZ povabila, naj se kongresu udeleži tudi delegacija italijanskih socialistov) ter da je bilo med osrednjimi temami pogovorov srečanja KP SZ in KPI tudi vprašanje tesnejše povezave med EGS in SEV ter vprašanje varnosti v Evropi. Nenazadnje pa ne preseneča, da je bilo v pogovorih med partijama zelo malo ideoloških tem. Ideološka obračunavanja namreč v tem trenutku ne bi koristila nobeni strani.

«Ukuli riti u garžet» - voz Proseka-Kontovela, ki je zopet odnesel prvo mesto na kraškem pustu

Bojan GROBOVŠEK

V dokumentih je položaj obeh narodnostnih skupnosti določen, v življenju pa se še zatika

Kakšen je dejanski položaj italijanske in madžarske narodnostne skupnosti v Sloveniji? Kje so še težave in zakaj je ponekod še precej problemov pri uveljavljanju dvojezičnosti na Obali in v Pomurju?

Ustava naše republike natančno opredeljuje položaj in pravice Italijanov in Madžarov kot nosilcev republiške suverenosti in avtohtonih jezikovnih skupin. V njej so opredeljene tudi naloge in obveznosti večinskega naroda in njegovih institucij do razvijanja istovetnosti obeh narodnostnih skupnosti. Številna srečanja narodnostnih in jezikovnih skupin pri nas in v sosednih deželah, na katerih je bil v zadnjem času govor o položaju in razmerjih med temi skupnostmi in večinskimi ter matičnimi narodi, pa so pokazala, da je tudi pri nas uresničevanje temeljnih pravic narodnosti nemara počasnejše, kot bi pričakovali.

Po letu 1977, ko je skušcina SR Slovenije sprejela znana stališča do narodnostne problematike, se je marsikaj spremenilo. Predvsem je zdaj temeljna ustavna koncepcija že konkretizirana v različnih zakonih in samoupravnih aktih kot obveznost družbenih teles za zagotavljanje nemotenega razvoja narodnostnih skupnosti. Za to so zagotovljeni tudi materialni viri. O vsem tem bodo delegati v skupščini SRS spregovorili na februarjski seji.

Italijanska in madžarska narodnostna skupnost sta opredeljeni kot subjekta, ki sta v okviru sistema tudi sama odgovorna za lasten razvoj. Za to pa morata imeti organizacijske in vsebinske možnosti. Okvirne naloge za nadaljnje razvijanje obeh narodnostnih skupnosti na ozemlju, ki ga na Obali in v Pomurju avtohtono naseljujeta, zavezujejo državne in družbene organe za postavljanje dvojezičnih javnih napisov, označb naselij, kažipotov ter informacijskih tabel in tudi za dosledno rabo imen v izvornih oblikah. Ozemlje, na katerem živita narodnostni skupnosti, skupaj s pripadniki večinskega naroda, je proglašeno za dvo-

jezično in temu ustrezno se mora prilagoditi delovanje vseh družbenih subjektov.

Na zadnjih splošnih volitvah so pripadniki italijanske in madžarske narodnosti že izvolili posebni interesni skupnosti za prosveto in kulturo, ki delujeta kot četrti zbor občinskih skupščin, ko so na dnevnih rednih sejah vprašanja, ki zadevajo interese in probleme obeh narodnosti, in pa svoje predstavnike v samoupravne interesne skupnosti za družbene dejavnosti. Tako sta se obe skupnosti samoupravno konstituirali. Smernice za delovanje njihovih teles pa so opredeljene tako v odlokih občinskih skupščin na Obali kot tudi v poslovnih skupščin v Pomurju.

Kdaj bo dvojezičnost vsakdanja potreba?

Položaj narodnostnih skupnosti in njihovega odnosa z večinskim narodom se na zunaj kaže predvsem v javni rabi jezika. Ustavno načelo enakopravne rabe italijanskega in madžarskega jezika s slovenskim se kljub prizadevanjem družbenih dejavnikov sorazmerno počasi uresničuje. Individualna dvojezičnost je mnogo bolj uveljavljena kot institucionalna raba obeh jezikov narodnostnih skupnosti, najbolj nedosledno pa se izvaja pisana dvojezičnost. Na območjih, kjer je sicer dvojezičnost zakonsko obvezna, še zdaj ni vseh dvojezičnih dokumentov za občane. V upravnih telesih občinskih skupščin in pravosodnih organih sicer ugotavljajo, da je bil v zadnjem obdobju dosežen velik napredek, največja ovira za hitrejšo uresničevanje teh obveznosti pa so kadrovske težave. To ni nič čudnega, če upoštevamo, da se je na primer na Obalo zaradi znanih povišanih razmer in kasnejšega pospešenega gospodarskega razvoja priselilo več kot petdeset odstotkov prebivalstva, ki ni obvladalo italijanščine. V večini občinskih služb, ki imajo stike z občani, so zdaj še zaposleni delavci, ki znajo jezik narodnostnih skupnosti. Prav tako je na sodiščih zagotovljena – če že ne neposredna raba jezikov narodnosti – vsaj prevajalska služba. Podobno je s pravno pomočjo občanom. Večje težave so v organizacijah združenega dela. Zlasti kritično je v tistih dejavnostih, ki poslujejo

Na obalnem območju je devet vzgojno-varstvenih ustanov za predšolske otroke italijanske narodnosti, ki imajo skoraj 14 oddelkov. V šolskem letu 1977/78 jih je obiskovalo 107 otrok, tri leta pozneje 143 in v minulem šolskem letu že 218 gojencev. V devetih osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom z 39 oddelki je bilo v letu 1977/78 267 učencev, tri leta kasneje 224, v minulem šolskem letu 303 učenci. V srednji družboslovni, naravoslovnomatematični ter ekonomski šoli s kovinarskim in komercialnim oddelkom pa je bilo v istih šolskih letih vpisanih 143, 150 in 145 dijakov.

neposredno z občani: od trgovine, pošte in bank do zdravstvene službe. Velika ovira za uveljavljanje enakopravne rabe italijanskega in madžarskega jezika v teh dejavnostih je tudi pomanjkanje dobre volje odgovornih ljudi.

Po vrsti pogovorov s predstavniki obeh narodnostnih skupnosti sklepamo, da bo treba še precej prizadevanj, preden bo dvojezičnost na narodno mešanem območju Obale in Pomurja zares postala povsem samoumevna vsakdanja potreba. Šele ko bo to doseženo, bo mogoče govoriti o kvalitetnem preskoku v tako imenovano socializacijo ali podružbljanje jezika narodnostnih skupnosti, v njegovo rabo na vseh področjih javnega življenja.

Obvezni pouk v dveh jezikih

Vzgoja in izobraževanje mladih pripadnikov narodnostnih skupnosti v materinščini je temeljna garancija za nadaljnji obstoj in napredek skupnosti. Poseben republiški zakon je leta 1982 prevzel nekatere dotedanje izkušnje v izobraževanju pripadnikov obeh narodnosti in hkrati v duhu usmerjenega izobraževanja sprejel tudi nove programske rešitve. Po njem sta na narodnostno mešanem ozemlju uveljavljena dva modela izobraževanja – dvojezično in pa v jeziku narodnosti. Izobraževalno politiko za pripadnike obeh skupnosti sooblikujejo samoupravne interesne skupnosti za prosveto in kulturo. Zdaj je že mogoče ugotoviti, da je bil po sprejetju omenjenega zakona na narodnostno mešanem ozemlju dosežen znaten napredek, tako v organizaciji mreže šol kot pri vsebini pouka. V soboški občini so zgradili novo dvojezično šolo v Prosenjakovcih; v Izoli pa so združili srednji šoli z italijanskim učnim jezikom, reorganizirali so tudi italijanske šole v piranski občini.

Do uvedbe usmerjenega izobraževanja so imeli v soboški in lendavski občini dvojezični pouk le v otroških vrtcih in v osnovnih šolah, dijaki v srednjih šolah pa so obiskovali pouk madžarskega jezika le fakultativno. Pozneje je bil uveden pouk madžarskega jezika za vse učence v usmerjenem izobraževanju. V lendavski občini imajo zdaj dvojezični pouk še v vseh šolah usmerjenega izobraževanja. Za nadaljnje izboljševanje in širjenje dvojezičnega pouka je zagotovo pomembna nedavna ustanovitev katedre za madžarski jezik in književnost pri mariborski pedagoški akademiji. Zdaj se pripravljajo tudi na uvedbo novega dvojezičnega oddelka naravoslovno matematične tehnologije na srenji šoli v Lendavi.

Obetavni načrti

Tudi prosvetni delavci, ki poučujejo na šolah z italijanskim in madžarskim učnim jezikom, so strokovno izobrazbo pridobili na različne načine. Usposabljalni so se predvsem s študijem ob delu in dopolnilnim izobraževanjem. Za nekatere strokovne predmete pa še zdaj

Predsednik Unije Italijanov za Istro in Reko Silvano Šau ugotavlja: »Ponekod statuti in zakoni teoretično dobro rešujejo vprašanja italijanske narodnosti, drugod pa le delno ali pa to vprašanje celo zanemarjajo. Zlasti velike so razlike v položaju naše narodnostne skupnosti med Slovenijo in Hrvaško. Jasno nam je, da je treba načelo zaščite zagotoviti na teritorialni in na individualni osnovi. Zaščita narodnosti na individualni osnovi pomeni oblikovanje geta. Mi pa tega nečemo. Narodnost je sestavljena iz določenega števila ljudi, ki ustvarjajo skupno tradicijo, zgodovino, jezik. Zaščititi je treba predvsem te vrednote. Zato se zavzemam za poenotenje določil v občinskih statutih, ki obravnavajo vprašanja narodnosti. Podružbljanje naše problematike je bilo doslej, žal, velikokrat le enosmerno. Prišlo je bilo zgolj pri italijanski narodnosti. Prav zaradi tega smo na programski konferenci v Piranu določili področja, na katerih se mora podružbljanje najprej pokazati v dvojezičnosti, v šoli in v kadrovanju.«

ni ustrezno usposobljenih učiteljev, kar negativno vpliva na kvaliteto pouka.

Perspektive za bližnjo prihodnost so bolj optimistične. Katedra za madžarski jezik in književnost pri mariborski pedagoški akademiji bo zagotavljala večje število usposobljenih učiteljev, hkrati pa je pričakovati, da bo več pripadnikov obeh narodnostnih skupnosti študiralo tudi na madžarskih oziroma italijanskih visokih šolah. Za Obalo je posebej pomemben pred nedavnim podpisanim in ratificiranim sporazumom o medsebojnem priznavanju diplom med našo državo in Italijo. V primerih, kjer zaradi različnosti študija brez nekaterih dodatnih izpitov ni mogoče priznati diplome,

bo treba zagotoviti možnosti za čim hitrejšo izpolnitev dodatnih programov, ki bodo obvezni za nostrifikacijo diplom.

Organizatorjem izobraževanja v jezikih obeh narodnostnih skupnosti naj bi pri nadaljnjem delu precej pomagali rezultati nekaterih raziskav, ki jih opravljajo v okviru pedagoškega inštituta in inštituta za narodnostna vprašanja o dvojezičnem šolstvu ter interdisciplinarnega projekta - »Dvojezična vzgoja in izobraževanje - dejavnik osebnostnega razvoja in sožitja med narodi«. Zaključki teh raziskav naj bi pripomogli k oblikovanju strokovne doktrine o šolanju na narodnostno mešanem ozemlju, ki je še nimamo.

Vitalnost obeh narodnostnih skupnosti v Sloveniji se kaže tudi v njihovi aktivnosti na ljudsko prosvetnem področju. Tako na Obali kot v Pomurju imajo vrsto kulturno umetniških društev in skupin, ki delujejo na glasbenem, folklornem, likovnem, literarnem in na drugih področjih ljudske ustvarjalnosti. Na Obali je uveljavljenih pet, v Pomurju pa kar 18 društev in skupin.

KORISTNOST IN POMEN PROSTIH CARINSKIH CON

Proste cone so usmerjene zlasti v izvoz

Proste carinske cone so v svetu poznane kot posebna industrializirana območja neke države, v katerih veljajo drugačne carinske določbe kot v preostalem gospodarstvu te države. Najstarejša oblika takih con so bila svobodna pristanišča, ki so jih poznali že v antični Grčiji. Tradicija takih pristanišč se je v Sredozemskem morju ohranila še v srednjem veku, prva novodobna carinska cona pa je postala hamburško pristanišče leta 1856.

Glavna naloga prostih carinskih območij je nekdanja bila pospeševati razvoj trgovine. V zadnjih desetletjih pa se v njih vse bolj pojavlja tudi industrija. Taka območja oziroma

Ne pozabljajo na kulturno dejavnost

Obalna kulturna društva pripadnikov italijanske narodnostne skupnosti se v svojem delovanju povezujejo tudi z društvi in skupinami v hrvaški Istri ter tudi s podobnimi skupinami matičnega naroda na mejnem območju Italije. V sodelovanju z njimi prirejajo na Obali vsako leto nekaj odmevnih kulturnih srečanj. Na koprskih srečanjih, ki so posvečena mednarodnemu sodelovanju in tudi prizadevanjem za mir v svetu, se zbere tudi po 2000 izvajalcev z obeh strani meje. Tradicionalna revija mladiških pevskih zborov v Izoli je že prerasla v medrepubliško kulturno prireditev. Kulturna društva v Pomurju se vključujejo v občinske zveze kulturnih organizacij. Večkrat sodelujejo tudi na prireditvah v drugih republikah.

Društva delujejo v skromnih materialnih razmerah, zlasti jih primanjkuje prostorov za srečanja članov in organizacijo vaj. Zdej načrtujejo gradnjo kulturnih domov v Izoli in Lendavi, kmalu pa naj bi dokončali in obnovili tudi objekte v Piranu in Dubrovniku.

Za delovanje kulturnih društev in družbeno aktivnost obeh narodnostnih skupnosti so izrednega pomena sredstva javnega obveščanja, ki pripadnike narodnosti seznanjajo z družbenimi dogajanjem na območjih, kjer živijo, in z dogajanjem v širši družbeni skupnosti. Večina informativnih sredstev ima sedeže v drugih republikah, na Reki in v Novem Sadu. Na Obali sta zelo odmevni italijanska radijska in televizijska postaja v Kopru, ki oddajata po štirinajst oziroma deset ur programa na dan. Za obe postaji, ki prevzemata tudi programe iz Italije, je značilno, da tudi pripadnike matičnega naroda seznanjata z življenjem in delom narodnostne skupnosti. Radio v

Murski Soboti ima za zdaj le eno uro dnevne programa v madžarskem jeziku. Omeniti kaže, da ima tudi ljubljanska radiotelevizija posebne oddaje za madžarsko narodnostno skupnost.

Sožitje v enotnem kulturnem prostoru

Slovenija je z opredelitvijo skupnega kulturnega prostora našo narodnostno skupnost za mejami pred časom ovrednotila kot pomemben dejavnik dobrega sosedskega sodelovanja in sožitja. S tem je sprejela tudi načelo svobodnega povezovanja narodnostnih skupnosti na ozemlju republike z njenima matičnima narodoma. To povezovanje spodbuja vrsto kulturnih srečanj, gledaliških in drugih gostovanj v obeh smereh. Tako se narodnostni skupnosti kulturno bogatita. Njuni predstavniki so običajno vključeni tudi v delegacije ob uradnih obiskih predstavnikov državnih in političnih organov pri sosedih in sosedov pri nas.

Ko so se predstavniki obeh narodnostnih skupnosti v zadnjem času spoprijeli s problemi uveljavljanja narodnostnih pravic, so ugotavljali, da raven zaščite ni povsod enaka in ne zadovoljiva. V samoupravnih aktih in občinskih statutih različno interpretirajo zakonska določila, zelo različno pa jih tudi uresničujejo. Zlasti kritična je bila Unija Italijanov za Istro in Reko. Na programski skupščini sredi decembra so njeni predstavniki ugotavljali, da je treba poenotiti določila v občinskih statutih in samoupravnih aktih, ki govorijo o položaju in pravicah Italijanov ter zagotoviti tudi druge pogoje za enoten razvoj narodnosti.

LOJZE KANTE

IVAN GERENČER

DELO - Ljubljana

cone so še vedno v mednarodnih pristaniščih, pa tudi ob pomembnih letališčih. Proizvodi, ki jih naređijo ali predelajo v njih, so poravnani nameni izvozu. Prav to je največkrat tudi namen države, ki je tako cono ustanovila.

Število prostih carinskih con se v svetu zato povečuje. V nekaj več kot zadnjem desetletju se je njihovo število povečalo od 131 na več kot 360. Takšne brezcarinske cone imajo v 75 državah in strokovnjaki ocenjujejo, da bo šlo preko teh con letos okoli petina vse svetovne trgovine. Prednost prostih carinskih območij, ki žene k ustanavljanju novih, je tudi v tem, da zaradi raznih olajšav zagotavljajo vsem, ki poslujejo v njih, večjo prožnost, oziroma prilagodljivost, s tem pa tudi večjo konkurenčnost.

Sicer pa se proste carinske cone po državah precej razlikujejo, tako po lastnostih, kot po namenu. V ZDA imajo taka območja od leta 1934, ob koncu leta 1982 pa jih je delovalo 68. Skoznje gre približno en odstotek ameriške zunanjetrgovinske menjave. V ZDA lahko ustanovi prosto carinsko cono tudi samo eno podjetje. Ponavadi so to velike transnacionalne družbe, katerih proizvodi so sestavljeni iz veliko uvoznih delov. Prosta carinska cona takega podjetja je potem mesto za skladiščenje, sestavljanje in predelavo izdelkov, ki so namenjeni na ameriški trg. Za tovrstna območja v ZDA je torej značilna njihova uvozna naravnost. Najznačilnejše dejavnosti v njih so: predelava nafte, proizvodnja umetnega plina, proizvodnja tkanin in kovinskih polizdelkov, sestavljanje avtomobilov, pisalnih strojev, letalskih motorjev in motornih koles. Pomemben vzrok za ustanavljanje prostih carinskih con v ZDA je tudi ameriški protekcionizem, ki z visokimi carinami ne obremenjuje blaga v teh conah. Drugje po

svetu, zlasti v državah v razvoju, pa proste carinske cone služijo predvsem izvozu. V taka območja v državah v razvoju rade investirajo tuje transnacionalne družbe, ki potrebujejo cenejšo delovno silo. V številnih državah v razvoju je cena delavnika za nekvalificiranega delavca tudi manjša od dveh dolarjev. V ZRN potrebuje tovarna čevljev za izdelavo 220.000 parov čevljev na leto v povprečju 100 delavcev. Vrednost proizvodnje je nekaj več kot milijon dolarjev, od česar 80 odstotkov predstavljajo plače. V Tuniziji mora 100 delavcev v tovarni čevljev za enak proizvod, kot je nemški, delati vsak dan nekaj ur več, vrednost proizvodnje pa je nekaj več kot 350.000 dolarjev. Manj kot 40 odstotkov tega denarja gre za plače delavcev.

Podjetjem iz razvitih držav se izplača investirati v prosta carinska območja v državah v razvoju tudi zato, ker jih v svojih matičnih državah preganja vse strožja zakonodaja o varstvu okolja. Vendar je res, da tudi državam v razvoju proste carinske cone niso odveč. Leta 1970 je bilo v teh državah 8 takih con, dobrih deset let kasneje pa že prek sto. Četrtnina vseh je v Mehiki, v Južni Koreji jih je 9, v Maleziji 8, v Siriji in Egiptu po 4 itd. Tudi v prihodnje jih bo vse več, ker se vanje seli tudi tehnološko zahtevna industrija. Dober primer je ena od prostih carinskih con na Tajvanu, kjer je konec leta 1983 obratovalo že 17 tovarn za izdelavo računalniških delov. Mit o nepomembni koristnosti prostih carinskih con in o izkoriščanju v njih torej izginja. Gospodarstva vidijo v njih možnosti za večji devizni prihodek, nova delovna mesta, privabljanje tujega kapitala in sodobne tehnologije, osvajanje novega znanja, povezovanje industrije in hitrejšega prodora na mednarodni trg.

JANEZ KOPAČ

VOJNA IN MIR V NOvem PROGRAMU KPSZ

Vojna kot propad civilizacije

Zunanja politika je brez dvoma eno tistih področij, na katerih je še posebej na dlani dinamika, ki sta jo omogočila kadrovska zamenjava in pomladitev zdaj še skorajda celotnega sovjetskega političnega vrha. Po dolgih letih togosti igra zdaj sovjetska zunanja politika spet po celotni klaviaturi, od ZDA do Kitajske in od Zahodne Evrope do Japonske. Zdi se, da te spremembe niso le posledica prihoda novih političnih virtuozov, marveč tudi posledica uvajanja novega tonskega načina, se pravi novega gledanja in nove zasnove nekaterih temeljnih kategorij sovjetske zunanje politike, med njimi tudi tiste, ki se nanaša na vprašanje miru oziroma na vprašanje, ali je vojno moč preprečiti. Osnutek nove redakcije programa KPSZ je glede tega zelo jase: potem ko ugotavlja, da je »vprašanje vojne in miru najbolj zaostreno vprašanje, s katerim se danes sooča človeštvo«, dodaja, da je bil imperializem krivec za dve svetovni vojni, da bi na koncu odstavka, ki je posvečen temu vprašanju, ugotovil, da ustvarja politika »imperialističnih krogov« (ne več imperialističnih držav!) nevarnost pred »globalnim spopadom, v katerem bi ne bilo ne zmagovalca ne premagancev, zato pa bi v njem lahko propadla svetovna civilizacija«.

Programske smernice so ponavadi puste – včasih tudi zato, ker ostajajo na papirju; nekaj bolj zgovorne pa postanejo, če jih obravnavamo v njihovem razvoju skozi daljše obdobje. In prav koncept vojne in miru je eden od tistih, ki je še posebej zgovorno pričal o usmeritvi sovjetske zunanje politike. Še preden je nastala sovjetska država, je bil Lenin (z drugimi pripadniki leve v evropski socialni demokraciji) tisti, ki je izoblikoval – in potem tudi praktično uveljavil – tezo, ki je bližajočo se vojno označil kot vojni med imperialističnimi državami (»za ponovno delitev sveta«), ki naj se ji vse delavske stranke z vsemi sredstvi postavijo po robu; če pa bi do nje kljub vsemu prišlo, naj jo izkoristijo za državljansko vojno in revolucijo.

Z odnosom do vojne in miru se je nato temeljiteje ukvarjal šele osmi plenum Kominterne maja 1929, ko se je soočal z možnostjo, da bi nekatere kapitalistične države sprožile vojno proti Sovjetski zvezi in revoluciji na Kitajskem. Plenum se je ob tej priložnosti oklenil omenjenega Leninovega stališča, po katerem naj bi takšno vojno preprečevali z notranjo agitacijo (vključno s splošno stavko) delavskih organizacij, če pa bi do nje prišlo, naj bi se sprevrgla v državljansko vojno. Vendar pa se je že leto dni kasneje šesti kongres Kominterne z vprašanjem ukvarjal v nekoliko drugačni luči. Gospodarska kriza, ki je izbruhnila leta 1929, je vnovič postavila na dnevni red vprašanje vojne med samimi kapitalističnimi državami ali pa vojne teh proti SZ, narodno-osvobodilnih vojn in »velikanskih razrednih

vojn«. Šesti kongres Kominterne je ob tej priložnosti postavil geslo boja zoper vojno, smisel tega gesla pa naj bi bil v tem, da bi moralo komunistično gibanje izbruh vojne – ki naj bi bila kapitalizmu »prirojena« in zato neizogibna – kolikor bi se le dalo odlašati, da bi se v premoru okrepile »sile revolucije« in pa SZ, nato pa naj bi jo sprevrglo v revolucijo.

Prodor fašizma v Nemčiji je v naslednjih dveh ali treh letih začel spreminjati tudi to optiko, čeprav počasi. Medtem ko sovjetska diplomacija (skupaj s Kominternino) na začetku tridesetih let ni videla posebne razlike med liberalnimi in demokratičnimi kapitalističnimi državami po eni strani ter nastajajočimi fašističnimi režimi na drugi, je trinajsti plenum Kominterne decembra 1933 že zabeležil razliko. Fašizem je bil namreč predstavljen kot »odkrita teroristična diktatura najbolj reakcionarnih, šovinističnih in imperialističnih elementov finančnega kapitala«. Ne glede na to spoznanje pa je ostal recept staf. Za spopad, ki naj bi se izcimil iz takšnega razvoja na svetovnem prizorišču, naj bi bile enako odgovorne vse imperialistične sile, zato naj bi bila dolžnost vseh komunističnih partij v tem, da bijejo boj proti vojni, če pa bi le-ta izbruhnila, naj bi jo spremenile v državljansko. Tisti smisel tega stališča, v katerem se je izražal konkreten sovjetski zunanje-politični interes, je bilo moč potem posneti iz govora Stalina na 17. kongresu KPSZ, iz katerega je bilo moč razbrati, da hoče SZ braniti »svoj mir« in se ne vmešavati v morebitne medimperialistične spopade.

Novim razsežnostim – te je predstavljal predvsem nastanek bloka ekspanzivnih fašističnih in militarističnih sil – je bil potem posvečen sedmi kongres Kominterne leta 1935. Na njem se je že uveljavila teza o »poglavitem sovražniku«, ki naj bi bil fašizem, dopuščena pa je bila tudi že možnost, da pride do sklepanja zavezništva med SZ in nekaterimi imperialističnimi državami. Kljub temu pa je še nadalje veljala teza, da je vojna kapitalizmu prirojena, da jo je treba odlagati, nato pa spremeniti v državljansko vojno. Kar zadeva sovjetske zunanje-politične potrebe, je bil ta boj za mir izenačen s podporo Sovjetski zvezi.

Značilnost takšne zasnove vprašanja miru in vojne je bila ta, da je vojno obravnavala kot neizogibno, boj za mir pa je bil v resnici boj za odlašanje izbruha vojne. Vendar sta tako Togliatti kot tudi Dimitrov na tem kongresu Kominterne poskušala vnesti v obravnavo tega vprašanja nekatere nove razsežnosti. Togliatti je v zaključnem govoru izjavil, da je vojno moč preprečiti, vendar tega ni utemeljil, to pa je v svojem nastopu naredil Dimitrov, ki je ugotovil, da je razlika med letom 1914 in letom 1935 v tem, da se je razvila široka fronta narodov in slojev, ki se bojujejo zoper vojno in ki bi s svojo akcijo vojno lahko preprečili. Šlo je za prve poskuse uveljavljanja koncepta ljudskih front in protifašističnih koalicij v zvezi z vprašanjem vojne in miru. Vendar pa je Stalin leta 1936 v intervjuju za neki britanski časnik spet povzel staro formulo o zračenosti vojne in imperializma, tezo, ki ni upoštevala bistvene razlike med demokratičnimi in fašističnimi kapitalističnimi silami in je skušala vztrajati pri politiki, na podlagi katere bi SZ ostala kar se da dolgo zunaj vojnega meteža. Ta koncept je bil podlaga sporazuma med Ribbentropom in Molotovom 23. avgusta 1939, medtem ko je bil koncept, ki sta ga na sedmem kongresu Kominterne razvijala Togliatti in Dimitrov, še

pravi koncept, ki je omogočal povezovanje SZ in komunističnih partij z demokratičnimi kapitalističnimi državami in demokratičnimi meščanskimi političnimi silami in gibanji v protifašistično (in s tem protivojno) koalicijo, podlaga tisti protifašistični koaliciji, ki je nastala po napadu Nemčije na SZ.

Ko je obravnaval vprašanje vojne in miru, je program KPSZ, ki je nastal leta 1961 pod vplivom – vendar pa še zdaleč ne izključnim in tudi še zdaleč ne brez kompromisov – Hruščova, izhajal predvsem iz ugotovitve, da vojna ni več neizogibna, da se ji je torej moč izogniti, utemeljitev za to trditev pa je program KPSZ iz leta 1961 iskal v spremenjenem razmerju sil oziroma v »naraščajoči premoči sil socializma nad silami imperializma«. Ta povečana moč sil socializma naj bi zagotavljala, da si sile imperializma ne bodo več upale sprožiti vojne. Čeprav je pojem moči v mednarodnih odnosih sestavljen pojem – moč, ki jo neka vlesila uveljavlja na mednarodnem prizorišču, je sestavljena iz različnih prvin, ki segajo od gospodarske in finančne pa do gole vojaške moči – pa je bila v tem primeru mišljena seveda v prvi vrsti vojaška moč, tako da je bilo to stališče tudi nekakšna doktrinarina utemeljitev za sovjetsko udeležbo v oboroževalnem kosanju z ZDA. Toda če je program iz leta 1961 po eni strani ugotavljal, da se je vojni zaradi tega novega razmerja sil moč izogniti, pa se je po drugi strani spet vračal – čeprav malce bolj prikrito – k tezi o sprevečanju morebitne vojne v državljanski in revolucionarni obračun. Če bi se namreč imperialistični napadalci le odločili za vojno, potem naj bi ljudstva takšnega družbenega reda, ki se je odločil za vojno, ne prenašala več. »Imperializem bodo zavrgla in pokopala«. Zanimivo je, da je bilo stališče o vojni kot sicer nezaželenem, vendar pa mogočem povodu za družbeno revolucijo, močno sporno tudi med samimi komunističnimi partijami. Pri tem nimamo v mislih samo programa ZKJ, marveč – denimo – tudi izjavo Togliattija iz leta 1963: »Vojna je tako nekaj povsem drugega, kot je bila. Postaja možen samomor za vse, za vsa človeška bitja in za njihovo celotno civilizacijo.«

Nova redakcija sovjetskega partijskega programa opušta zadnje sledove tiste logike, ki je v vojni – pa naj bi bila še tako nezaželena – videla možnost za začetek procesa družbene revolucije. Seveda je vanjo še vedno vključen pomen, ki naj bi ga imela pri zagotavljanju miru sovjetska vojaška moč, vendar pa je poudarek zdaj preostavljen k tistemu, kar je leta 1963 menil tudi Togliatti. Medtem ko je le-ta govoril o »možnem samomoru za vse«, govori nova redakcija o tem, da bi v takšni vojni »lahko propadla svetovna civilizacija«. V tej zvezi pa je zanimivo tudi nadaljevanje tega razmišljanja, tisto namreč, ki se nanaša na opredelitev pojma »miroljubno sožitje držav z različnimi družbenimi ureditvami«, glede katerega tekst pravi: »Ne gre samo za to, da bi ne bilo vojn. Gre za takšno mednarodno gibanje, v katerem bi ne prevladovala vojaška sila, marveč dobrososedstvo in sodelovanje...«

Nova redakcija programa KPZS prinaša torej novosti tudi na tem izjemno pomembnem področju, ki se nanaša na vprašanje vojne in miru. Kako bodo ti novi pogledi uresničeni, pa seveda ni več odvisno samo od programa, marveč tudi od konkretnega razmerja političnih sil v SZ in seveda od razpoloženja drugih akterjev mednarodnih odnosov.

MARJAN SEDMAK

Naši košarkarji in odbojkarice v Vicenzi

Zmaga Mebla, Poraz Jadrana

V košarkarskem derbiju «revnih» v Vicenzi med domačini in Jadrantom so ob koncu zanesljivo zmagali revnejši in na lestvici dohiteli Tržačane.

Tekma je bila na dobri tehnični in agonistični ravni. Domačini so redno večali prednost, v naletu pa ga je nato Jadran zelo hitro nadoknađeval. Prva polovica prvega polčasa je celo nudila sliko z Jadrantom v vodstvu, zamudo 12 točk v začetku drugega dela igre pa je Jadran pri 66 točkah izenačil. To pa je bilo tudi vse, kajti od tedaj dalje je jadrancem zmanjkalo moči in tekme je bilo dejansko konec. Končni rezultat 94:86 je pomenil nov poraz Jadrana, ki je istemu moštvu oddal obe točki tudi na prvem srečanju v Trstu.

Najboljši strelece je bil ponovno Marko Ban, ki je dosegel 38 točk in obdržal mesto drugega najboljšega strelca v prvenstvu košarkarske B lige.

Odbojkarice Mebla so dan prej igrala prav tako v Vicenzi. Na drugi strani mreže so imele najslabšo ekipo prvenstva B lige in jo tudi premagale. Res so predale prvi set, nato pa so nizale napad za napadom in nasprotnice so enostavno skopnele. Med najbolj učinkovitimi je bila Cirila Kralj, ki se je odlikovala z močnimi in točnimi servisi.

Prihodnji konec tedna bo prinesel domač nastop za Meblo, ki bo v Nabrežini igral proti Volpe Fiesso. Jadran bo doma igral proti Centro Culturale Aresino.

Bruno Križman

«Pokal Skdanc»

Ob zelo ugodnih vremenskih pogojih je kriško ŠD Mladina v Ravasclettu organiziralo že običajno smučarsko tekmo. 10-letnica društva je vzpodbudila kriške športne delavce, da so tekmovalje izvedli res brezhibno, temu primerno pa je bilo tudi vzdušje ob progi. Visoka stopnja borbenosti se je spojila z dobro kakovostjo nekaterih smučarjev.

Na daljši progi, kjer so razen najmlajših nastopali vsi ostali, je bil med moški prvi Igor Vodopivec (Breg) s časom 41''29, na drugo mesto se je uvrstil Aleksander Žezlina (SPDT) z 41''71, tretji pa je bil Andrej Kosmač (Breg) z 41''49. Pri dekletih so prva tri mesta osvojile Jana Černe (Sežana, 45''16), Vilma Purič (Devin, 46''42) in Marjuša Forca (Sežana, 46''65).

V pričakovanju Verone

Mladinski namiznoteniški turnir ŠK Kras je v Zgoniku lepo uspel. Nastopila je celotna deželna elita in ob organizacijskem zadoščenju je domačinom uspelo prodreti tudi iz tekmovalnega vidika. Najvidnejši uspeh je dosegel Boris Štoka, ki je zmagal med 47 tretjekategorniki. Veliko stopnjo borbenosti je pokazal predvsem v polfinalnem in nato finalnem srečanju.

Ženska vrsta Krasa bo konec tedna igrala na Siciliji, teden dni kasneje pa jo čaka domače srečanje z Verono. Ta prvenstveni dvoboj bo bržkone odločal o podelitvi letošnjega državnega naslova. Ob prekinitvi ekipnega prvenstva so se igralke krasa udeležile turnirja v Brescii, vendar brez izrednih uspehov.

Amaterska nogometna prvenstva

Beg boljših enajsteric

Amaterska nogometna prvenstva druge in tretje lige očitno prehajajo v končnico in boljše enajsterice so se ločile od prej strnjenih skupin.

Najvidnejši dogodek je verjetno zaostanek Zarje, ki je v nedeljo izgubila (1:2) doma proti, sicer prvi na lestvici, miljski Fortitudo. Medtem je Vesna varno (2:0) odpravila San Sergio in še naprej ohranja prvo mesto na lestvici v družbi z miljsko enajsterico.

V nižji ligi so slovenska društva igrala s spremenljivo srečo. Od vodilnih ekip je trebenski Primorec izgubil (0:2) proti

Kontovelci boljši

Na stadionu «1. maj» je bil prejšnjo soboto pričakovan košarkarski dvoboj med Borom in Kontovelom v okviru promocijskega prvenstva. Prepričljivo so zmagali Kontovelci (77:59), medtem ko so igralci Bora razočarali na vsej črti. Junak srečanje je bil Damir Starec, ki je dosegel kar 29 točk.

Pomembno zmago pa je z okrnjeno postavo dosegel Breg proti Santosu. V Dolini je zmagal s tesnim rezultatom 79:77 ob katerem je Marko Slavec dosegel kar 31 točk.

V deželni fazi kadetskega prvenstva je v Gradišću Jadran Farco premagal tamkajšnjo peterko s 94:84.

Porazi v odbojki

V nižjih odbojgarskih ligah je bilo zadnje kolo povsem negativno za slovenska društva. V ženski C-2 ligi je Sloga izgubila v Latisani, Bor pa je s 2:3 podlegel proti Celinji, ki je sicer prva na lestvici. Končni izid in tudi posamezni seti dokazujejo, da borovke niso bile daleč od podviga.

V D ligi je Kontovel izgubil proti Corridoniju, Sloga pa je na Opčinah izgubila z 2:3 proti CUS-u, potem ko je že vodila z 2:0.

Borovi odbojkarji so v Maniagu izgubili z 1:3 v srečanju, ki je veljalo za C-2 ligo.

Zlato na stadionu

Sovjetska revija «Sport v SSSR» prinaša zanimivo vest o najdbi osmih zlatih zapestnic med zemeljskimi deli za obnovo stadiona v majhnem beloruskem mestu Poleck. Arheologi so zapestnice ocenili, da so zapestnice iz 10. stoletja.

Na pragu nove pomladi

Tretji kongres KP Kube bo ostal v spominu predvsem po poudarjeno kritičnem razmerju do problemov v gospodarstvu in sploh družbenem življenju.

Gospodarstvo pod kritičnim povečevalom

Tako barvo je dal kongresu že čisto na začetku prvi sekretar CK KP Kube Fidel Castro. Kubanski voditelj je posvetil največ pozornosti urejanju gospodarskih problemov in trasiranju dolgoročne razvojne poti na novih temeljih. Potem ko je povzel dosežke druge kubanske petletke, ni izrazil zadovoljstva nad doseženim in se prepustil samovšečnosti, temveč je ostro kritiziral malodane vsa področja kubanskega gospodarstva in družbenega življenja. Njegove besede so jasno in odločno obračunale z napakami in krivci zanje. Najdlje se je ustavil pri neuspešnosti gospodarstva, njegovi slabi organizaciji in načrtovanju, in pri tem razločno povedal, da »birokratizem razjeda uspešnost«, da je ravno zaradi te neuspešnosti notranji trg negotov, izvoz pa premajhen. Pri preskrbi prebivalstva marsikaj škriplje, »nizka raven administrativnih storitev pa ne ustreza potrebam revolucije«. Zaradi tega je nedopustno, da se delajo napake pri naložbah, da se denimo nove tovarne, postavljajo na nenaseljenih območjih, kjer ni potrebne

infrastrukture.

Fidel Castro je z govorniškega odra napovedal nepopustljiv boj proti nedelavnosti in neodgovornosti. Poudaril je tudi nam bližnje in znane zahteve po boljšem izkoriščanju proizvodnih zmogljivosti in krepitvi tehnološke discipline. Pri tem je dal zelo odločno vedeti, da se bo odslej zahtevala dosti večja odgovornost pri opravljanju vseh nalog in da bodo odpoklicani vsi funkcionarji, katerih delo je slabo.

Po teh ostrih kritičnih besedah je Castro na široko obrazložil prihodnje naloge. Kot je rekel, mora Kuba v naslednjih letih doseči povprečno petodstotno letno rast v gospodarstvu, za strateški cilj do konca tega stoletja pa je postavil še hitrejšo industrializacijo države.

Krepitev enotnosti neuvrščenih

Ko je Castro govoril o mednarodnem položaju, je na prvem mestu omenil odnose s Sovjetsko zvezo, rekoč, da so zgled »izvajanja nove mednarodne gospodarske ureditve,

Tretji kongres KP Kube je zaznamoval še eno zgodovinsko prelomnico v revolucionarnem razvoju tega rdečega karibskega otoka. Na prvem kongresu leta 1975 so, s tem da so sprejeli socialistično ustavo, postavili organe ljudske oblasti in uvedli sistem, planske proizvodnje, institucionalizirali partijo in državo, pet let pozneje pa so na drugem kongresu pod še danes aktualnim geslom »proizvodnja in obramba« do kraja utrdili revolucionarni procesi.

h kateri težijo nerazvite države sveta«. Potem ko je poudaril, kako uspešno Kuba sodeluje z državami »socialistične skupnosti«, je, govoreč o odnosih z DLR Korejo, Laosom in Kampučijo, omenil tudi našo državo in »trdne odnose prijateljstva in sodelovanja s SFR Jugoslavijo«.

Kuba, je rekel Castro, posveča veliko skrb gibanju neuvrščenih in se zavzema za »enotnost gibanja neuvrščenih, ki je aktivna in odločilna sila v mednarodni politiki«, čeprav je po svoji sestavi heterogeno. Po mnenju Fidela Castra je gibanje, s tem ko je za gostitelja prihodnjega vrhunškega sestanka neuvrščenih izbralo Zimbabve, pokazalo, kolikšen pomen pridaja položaju na jugu Afrike in pravičnemu osvobodilnemu boju, ki poteka na tem območju.

Castro je poudaril socialistično, neuvrščeno in miroljubno naravnost Kube; sedanji mednarodni položaj po njegovi sodbi zaznamuje napetost, ki je skorajda najhujša v povojnem času, vzroka za to pa sta imperialistična politika ZDA in globoka kriza kapitalizma, ki poskuša glavno breme svojo krizo prevesti na pleča tretjega sveta. Govoreč o najnovejših dogajanjih, je Castro rekel, da so zadnje sovjetske pobude za razorožitev jasne, drzne in prilagodljive, potem pa dodal, da je »ZSSR prva partnerka Kube, KPSZ pa njena najbližja zaveznica in prijateljica«.

Reaganovo administracijo je Castro poimenoval za imperialističnega žandarja in pri tem ostro obsodil ameriško kontrarevolucionarno vpletanje v dogajanja v Latinski Ameriki in na Karibih (Grenada, Nikaragva, Honduras, Kostarika). Kubanski voditelj je tudi ob tej priložnosti ponovil svojo znano tezo, da morajo latinskoameriške države odkloniti vračanje dolgov, in vztrajal pri tem, da se morajo Latinska Amerika in Karibi še trdneje povezati proti imperialističnemu širjenju. Sama Kuba, je poudaril, ostaja za ZDA in Reaganovo administracijo še naprej »nepremagljiva trdnjava«.

Novi program – do konca leta

Napovedano je bilo, da bodo na tem kongresu sprejeli novi program KP Kube. Program bodo res sprejeli, vendar šele ob koncu leta; vsekakor gre za redkost v analizah vseh kongresov. Posebna kongresna komisija je dala osnutek novega partijskega programa v široko javno razpravo med članstvom (mimogrede povejmo, da šteje KP Kube okrog 524 tisoč članov in kandidatov), konec leta pa bodo program sprejeli, takrat se bo praktično nadaljeval drugi del kongresa. Tukaj sicer vlada splošno prepričanje, da bo odločitev za ta korak močno pomagala k demokratizaciji pri odločanju v partiji.

Naloge, ki jih je postavil 3. kongres KP Kube, so resnično velike in za razvoj države zgodovinsko pomembne. Partija upravičeno računa na to, da se bodo s požrtvovalnim delom za njihovo izpolnitev še posebej izkazali komunisti in partijski voditelji, saj jih morajo odlikovati, kot je bilo rečeno na kongresu, skromnost, požrtvovalnost, trdnost in stalna povezanost z ljudstvom, neločljiva monolitna enotnost z delavskim razredom (njegovi pripadniki sestavljajo 43 odstotkov članstva) in širokimi ljudskimi množicami.

Risto Lazarov

Jubilejni 20. kraški pust se je boril proti mrazu in burji, kralj in kraljica sta namreč na predvideni datum hodila po Opčinah sama z belo zastavo sredi snežnega meteža. Teden kasneje sta pa le uspešno pridobiti svoje vesele podložnike.